

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Lokvanj.

Neko nedeljo meseca julija je šel mlinar Žarovič s svojim sinom iz cerkve domov. Solnce je zelo pripekalo, a to je bilo našima popotnikoma prav ugodno, ker pustivša vas za seboj, bila sta v zelenem hladnem gozdu. Ob robu zelenega gozda sta srečala čedno oblečenega mladeniča s knjigo pod pazduho. „Kam tako naglo, gospod dijak, ako se ne motim?“ nagovori mlinar potujočega mladeniča.

„Da, tako je, dijak sem, učil sem se v Ljubljani in zdaj grem na počitnice k svojim ljubim starišem, katerih uže dolgo videl nisem. Rad bi bil uže dopoldne domá, ali v tej vročini ne more človek tako hitro naprej, kakor si želi.“

Mlinar bi bil rad z dijakom še dalje govoril, ker se je živo spominal ónih svojih mladih let, katere je tudi on preživel v belej Ljubljani. Ali mladeniča je ljubezen do starišev vlekla domov in zato jima je naglo izginil izpred oči.

„Hm, hm! kako prevzetna je dandenes mladina! Za moje mladosti smo si šteli v veliko čast, kadar se je kdo starejših razgovarjal z nami mladeniči,

a zdanji dijaki se bojé vsake resnobne besede kakor peklenšček križa,“ godrnjal je mlinar za odbhajajočim dijakom.

Za dobre pol ure sta bila oče in sin iz gozda. „Glejte, glejte oče! óni gospod dijak se bajé misli kopati tam-le v ónem ribnjaku, ker se slači,“ reče sin očetu ter mu kaže v daljavo.

„Nu ta se bode pač lepo oprál!“ reče mlinar smijoč se; „v ribnjaku je blata za meter na debelo. In ako ne zna plavati in se postavi v vodo, ne vem, če se bode izvlekel iz blata. Nu, užé je v vodi; to tudi verujem, ker plavati zna kakor raca. Ali glej! glej! utaplja se v vodi, le roko še moli iz vode ter drži neko rastlino v roci. Hitiva tja, da ga izvlečeva iz vode, če je mogoče.“ To rekši hitita obá k ribnjaku. Tja dospesvi, ne najdeta več mladeniča, le sled se je še poznal na vodi, kjer je utonil.

„Teci hitro k logarju in mu reci, da naj prinese lestvice,“ reče mlinar sinu. Ker ni bilo logarja z lestvami takó hitro, slekel je mlinar suknjo in izul čevlje ter je skočil v ribnjak. Z veliko težavo je mlinar priplaval na óni kraj, kjer je bilo še malo poprej videti mladeničevo roko iz vodé, poiskal ga je v globokem blatu in izvlekel na suho. V tem je prišel tudi logar s svojim hlapcem. Začeli so utonjenca po vsem telesu tretí, da bi ga morda oživelí, a bilo je vse zamán. Ravno so ga hotli odnesti v logarjevo hišo, ko vidijo, da se občinski zdravnik pripelje iz gozda po cesti. Mlinar mu hití naprotí, ter mu kaže z roko, naj se podviza. Ko zdravnik vidí, da je tukaj njegove pomoči treba, ukaže vozniku, da naj konja požene. Pripeljavši se do ribnjaka, skoči takój iz vóza k utonjencu ter poskuša svojo pomoč; ali kmalu se prepriča, da je ves njegov trud zastonj.

„Mladeniča je zadela kap (mrtvoud),“ reče zdravnik ter se mu ne more pomagati; po mojej razsodbi je skočil razgrét v vodó ter se ni poprej ohladil; to je neprevidnost, katera se navadno s smrtjo plačuje. Kaj je vender mladenič mislil, da se je šel kopat v ribnjak, v katerem je toliko blata?“

To rekši, ugledal je zdravnik cvetje, katero je ležalo poleg utonjenca. „Zdaj še le umejem,“ reče zdravnik, „kaj je mladeniča v vodo zvabilo. Ni šel on v vodo, da bi se kopal, marveč da bi si natrgal lepíh cvetic, kakeršnih vidimo še zdaj ondu na vodi plavati. Te cvetice so lokvanj ali beli plučnik, najlepše povodne cvetice.“ Zdravnik ukaže utonjenca takój na voz položiti in v bližnjo vas odpeljati.

V žepu dijakove suknje so našli šolsko spričalo, jeden list od njegovih starišev in bilježnico, v katerej je bilo mnogo posušenih rastlin. „Ta dijak je bil izvestno velik prijatelj prírode, in na vsak naéin mu je bil prirodopis najljubši predmet,“ reče zdravnik. Da je bilo temu res takó, to se je videlo iz spričala, ker je imel v prirodopisji najboljši red.

Lehko si mislite, ljubi otroci, kolika žalost je bila za njegove stariše, ko so videli mrtvega sina, katerega so neizrečeno ljubili. Bodite torej takó pametni ter ne hodite nikoli v mrzlo vodo, dokler ste razgreti.

Lokvanj ali beli plučnik (*Nymphaea alba*, weisse Seerose) je prava lepota naših domačih jezer in ribnjakov. Cveté od junija do avgusta meseca. Koreniko ima debelo, v blatu plazečo, iz katere vzrastó na dolgih peceljnih vrhu vode plavajoči, jajčasto-okrogli, pri dnu izrezani, úsnijati cvéti. Nekateri cvéti so zeló veliki. V sredi cveta je jeden pestič z okroglo plodnico in z

okroglej plôči podobno braz lo, ki je od srede proti robu žlebičasta. Iz tega pestiča se razvije makovej glavici podoben sad, kakor to vidite na denašnji podobi.

Po naših stoječih vodah je najbolj navaden beli lokvanj (*Nymphaea alba*), a dobôde se tudi rumeni plučnik ali blatnik (*Nuphar luteum*, gelbe Teichrose). V tujih deželah raste več vrstí teh povodnih evetíc z višnjavim ali škrlatno-rudečim cvetjem. V novejšem času je po pravici imeniten postal velikanski lokvanj, ki raste v velikih rekah južne Amerike. Botaniško imé mu je: *Victoria Regia*, na čast angleške kraljice Viktorije. Ta lokvanj je sicer podoben našemu belemu plučniku; a njegovi, na spodnji strani bodeči listi so blizu do 2 metra široki, in beli, znotraj škrlatno-rudeči cveti so tudi po 3 *dm* široki. To čudno rastlino so vsadili užé po več krajih v Evropi in jo tudi spravili v evetje. Pri tem se je pokazalo, da potrebuje samó malo mesecev, da popolnem doraste, evetè in sad rodi, ča-si je takó velikanska.

Izmed tujih vrstí te rastline vredno je, da opomnemo tukaj našemu navadnemu plučniku sorodni egiptovski lokvanj, ki se lotos (*Nymphaea lotos*) imenuje. Seme in korenina te rastline sta užitna. Egipčanom je bil ta lokvanj sveta rastlina, ter ga vidimo na egiptovskih spomenikih večkrat naslikanega kot podobo bogastva.

—*—

Rastline.

Ko je Bog rastline ustvaril, dejal je: „Zemlja naj rodi zelišča katera zelené in seme delajo.“ S temi besedami se je zavezal, da bode on sam rastline čuval in hranil. In res! trave ní treba ne sejati, ne podoravati, ne obdelovati; sama raste, sama se plodí, kar je izvestno jako važno za nas. Kako pasti in žalostni bi bili naši travniki in pašniki, ako bi je moral človek leto za letom s travnim semenom obsévati, in to, kar je nasejal ali nasadil še celó zalivati! Kako hvaležni moramo torej biti dobremu Bogu, da je on sam to veliko in težavno delo prevzel, ter on sam obséva o pravem času prazno zemljo, gole goré in še celó pečine s travnim semenom, in jih zavija v lep zelen prt! — A kdo more prešteti, kdo opisati, koliko različnih vrst trave in rastlin je naš oče nebeški nasejal nam v veselje in korist! Na travniku, ki je komaj kacih tisoč stopinj dolg in tisoč stopinj širok, najdemo gotovo več nego li tisoč različnih plemen rastlin; in vse te travne bilke, naj si bodo še takó majhene, imajo prijetno vonjavo, česar se lahko prepričamo, ako gremo ob košnji na travnik, kadar senó prevračajo, grabijo in spravljajo v kupe ali na vozove. In vso to prijetno, ugodno vonjavo uživamo zastoj, niti krajcarja nas ne stane.

Čimú je vender, vprašal bodeš, ustvaril Bog toliko rastlin in jih takó silno pomnožil? Čimú toliko raznil plemen? Na to vprašanje dobodeš kratek odgovor. Bog tega brez vzroka storil ní, tega nam je porok neskončna modrost božja. Nekatera zelišča so ljudem in živalim v živež, druga zopet v zdravilo, a še mnogo več jih je ljudém v veselje in izpodbudo, da se spominajo neskončno modrega stvarnika v nebesih. Bodí mu torej čast in slava na veke!

—*—